

BIBLIOGRAFICZNA BAZA DANYCH Z ZAKRESU GÓRNICTWA WĘGLA KAMIENNEGO I INŻYNIERII ŚRODOWISKA

Magdalena Bemke
Biblioteka Naukowa
Głównego Instytutu Górnictwa

ISIS-PW, baza danych, górnictwo, inżynieria środowiska, „Przegląd Dokumentacyjny”, Główny Instytut Górnictwa

W Bibliotece Naukowej Głównego Instytutu Górnictwa w Katowicach (BN GIG), stanowiącej komórkę organizacyjną w Centrum Szkoleniowo-Informacyjnym, tworzona jest bibliograficzno-abstraktowa baza ISIS-PW. Dotychczas informacje na temat tej bazy, zamieszczane w pracach dotyczących działalności informacyjnej GIG¹, były stosunkowo ogólne i ograniczały się do podania podstawowych danych.

Celem artykułu jest uzupełnienie tej luki, zaprezentowanie i popularyzacja ISIS-PW. Szczególną uwagę zwrócono na zakres tematyczny i rejestrowane dokumenty, stosowane języki informacyjno-wyszukiwawcze i „Przegląd Dokumentacyjny”, który jest wydawnictwem informacyjnym towarzyszącym bazie. ISIS-PW tworzona jest w środowisku DOS, z wykorzystaniem programu Micro CDS/ISIS ver. 2.3, rozdział dotyczący wyszukiwania informacji może więc być interesujący z punktu widzenia dziejów automatyzacji działalności informacyjnej bibliotek.

ZAKRES, ZASIĘG I SELEKCJA MATERIAŁU

Baza rejestruje polskie i zagraniczne piśmiennictwo publikowane w wydawnictwach ciągłych oraz materiałach konferencyjnych gromadzonych i udostęp-

¹ *Informator o działalności informacyjnej w górnictwie*. Katowice: GIG. Branżowy Ośrodek Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej Górnictwa 1974, s. 20-21; A. Kidybiński, W. Chładzyński, A. Goździk: *Informacja naukowo-techniczna i działalność wydawnicza Głównego Instytutu Górnictwa*. „Budownictwo Węglowe. Projekty-Problemy” 1985, nr 3/4, s. 58; M. Zielińska: *Biblioteka Naukowa Głównego Instytutu Górnictwa*, [w:] *Przewodnik po zasobach informacyjnych Górnolęskiego Konsorcjum Bibliotek Naukowych*. Pod red. B. Zajączkowskiej. Katowice: Wydaw. Uczelniane Akademii Ekonomicznej 2000, s. 74; Tenże: *Wykorzystanie baz CD-ROM w Centrum Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej Głównego Instytutu Górnictwa w Katowicach*, [w:] *Elektroniczna biblioteka dzisiaj*. Pod red. B. Zajączkowskiej. Katowice: Wydaw. Uczelniane Akademii Ekonomicznej 2000, s. 98; H. Banasik: *Działalność Biblioteki Naukowej Głównego Instytutu Górnictwa*. „Prace Naukowe Głównego Instytutu Górnictwa. Górnictwo i Środowisko” 2003, nr 2, s. 85.

nianych w BN GIG. **Zakresem tematycznym**² obejmuje zagadnienia górnictwa węgla kamiennego i inżynierii środowiska, a **zasięgiem chronologicznym** materiały od 1977 r.³ do chwili obecnej. Tworzona jest dla pracowników nauki, studentów i wszystkich innych użytkowników poszukujących relewantnej informacji na wyżej wymieniony temat. Obecnie baza zawiera ponad 52 710 rekordów⁴, a rocznie przybywa ok. 2000 nowych opisów. Aktualizacja ISIS-PW odbywa się na bieżąco. Dane wprowadzane są systematycznie każdego dnia. W wyniku miesięcznej rejestracji opisów bibliograficznych wydawany jest „Przeгляд Dokumentacyjny”.

Problematykę piśmiennictwa gromadzonego w bazie najlepiej obrazuje schemat opracowanej w BN GIG klasyfikacji tematyczno-dziedzinowej, dotyczący następujących zagadnień, które stanowią działy główne:

– **Zagadnienia ogólne:** automatyzacja, klasyfikacja węgla, eksport, import, handel i sprzedaż węgla w kraju, targi maszyn górniczych, prawo górnicze, obecny stan górnictwa węglowego w świecie i perspektywy jego rozwoju, zasoby węgla, ich rozmieszczenie i wykorzystanie, gospodarka surowcami energetycznymi;

– **Ekonomika i organizacja przemysłu węglowego:** restrukturyzacja górnictwa, kształcenie w zakresie zarządzania, zarządzanie jakością, struktura przemysłu węglowego, środki trwałe, inwestycje, zdolność produkcyjna, opłacalność produkcji, koszty, ceny, gospodarka materiałowa, środki obrotowe, organizacja pracy, koncentracja produkcji, wydajność, normowanie, kadry, płace, planowanie i zarządzanie, wskaźniki techniczno-ekonomiczne, zautomatyzowane systemy planowania i zarządzania produkcją;

– **Bezpieczeństwo pracy i ochrona zdrowia. Zagrożenia w kopalniach. Ratownictwo górnicze:** przepisy BHP w kopalniach węgla, urzędy górnicze, awarie i niezawodność, diagnostyka, atestacja i dopuszczanie do eksploatacji maszyn oraz urządzeń górniczych, układy hydrauliczne, wybuchy metanu i pyłu węglowego, wyrzuty, promieniotwórczość, wypadki i zapobieganie wypadkom przy pracy, zapobieganie i zwalczanie zapylenia, zwalczanie hałasu, osobiste wyposażenie ochronne górnika, higiena pracy i górnicza służba zdrowia, ergonomia, choroby zawodowe;

– **Geologia złóż węglowych:** petrografia, składniki węgla, gazonośność, szacowanie zasobów metanu, wykrywanie pustek w górotworze, geologia złóż węglowych i ich geneza, hydrogeologia, chemizm wód podziemnych i ich ruchy, rozmieszczenie złóż, prace geologiczno-poszukiwawcze, opróbowanie złoża, dokumentacja geologiczna złóż, obliczanie zasobów węgla, geologiczno-ekonomiczna ocena złóż węglowych;

– **Projektowanie, budowa i modernizacja kopalń:** likwidacja kopalń, reorganizacja techniczna, projektowanie kopalń podziemnych i zakładów przerobczych węgla oraz modernizacja przedsiębiorstw górniczych;

² Statystykę zakresu tematycznego publikacji rejestrowanych w ISIS-PW przedstawiono w tabeli 1 w załączniku nr 2.

³ Chronologicznie ISIS-PW sięga 1976 r. W rzeczywistości są to jedynie 3 rekordy. Zob. też tabela 3 w załączniku nr 2.

⁴ Stan na 15 maja 2009 r.

– **Geodezja górnicza:** pomiary realizacyjne, poligonizacja kopalniana, pomiary niwelacyjne w kopalniach, instrumenty i przyrządy geodezyjne, kartografia górnicza, geometryzacja złóż, fotogrametria, pomiary deformacji i przemieszczeń górotworu;

– **Roboty udostępniające i przygotowawcze:** metody głębiania szybów, obudowa i zbrojenie szybów, drażnienie wyrobisk korytarzowych, obudowa wyrobisk korytarzowych, roboty i urządzenia wiertnicze, budownictwo podziemne niegórniczne tzn. drażnienie tuneli drogowych;

– **Technika strzelnicza:** roboty strzelnicze, wiercenie otworów strzałowych, górniczne środki strzelnicze i specjalne metody rozsadzania skał;

– **Mechanika górotworu:** fizyczno-mechaniczne własności skał, geotechnika, utwardzanie skał, przejawy ciśnienia górotworu w wyrobiskach korytarzowych i eksploatacyjnych, zawały i obwały skał, tąpnięcia, pęknięcia skał, odkształcenie górotworu, obciążenie obudowy, osiadanie powierzchni, szkody górniczne, budownictwo na terenach górniczych, sejsmika budowlana, filary ochronne i oporowe, metody i aparatura do pomiaru przejawów ciśnienia górotworu;

– **Podziemne technologie wybierania węgla:** eksploatacja podziemna, warunki naturalne złoża, systemy eksploatacji, specjalne metody wybierania, urabianie mechaniczne węgla, urabianie hydrauliczne, obudowa wyrobisk wybierkowych, kompleksowa mechanizacja i automatyzacja wybierania;

– **Podsadzanie wyrobisk:** doszczelnianie zrobów, lokowanie skały płonnej w wyrobiskach, podsadzki, materiały i urządzenia podsadzkowe;

– **Transport kopalniany:** transport poziomy, pionowy, bezszynowy, transport ludzi, materiałów, transport hydrauliczny, pneumatyczny, transport na powierzchni i na duże odległości;

– **Odwadnianie podziemnych kopalń węgla:** dopływ wód do wyrobisk, gospodarka wodami kopalnianymi, odwadnianie główne, odwadnianie pomocnicze, wyrobiska odwadniające;

– **Przewietrzanie kopalń:** klimat dołowy, skład i zanieczyszczenie powietrza kopalnianego, gazy kopalniane, pomiary gazów szkodliwych, metanometria, przyrządy pomiarowe, odmetanowywanie kopalń, przemysłowe wykorzystanie metanu, pozyskiwanie metanu z pokładów węgla i wzbogacanie, sieć wentylacyjna, urządzenia wentylacyjne;

– **Pożary w kopalni:** pożary endogeniczny i egzogeniczne, metody wykrywania pożarów, metody zapobiegania pożarom, środki zwalczania pożarów;

– **Sygnalizacja i łączność kopalniana:** łączność przewodowa, łączność bezprzewodowa, dyspozytornie kopalniane;

– **Gospodarka energetyczna kopalń:** dostawa energii elektrycznej, urządzenia energoelektryczne, rozdzielnie, transformatory, oświetlenie w kopalniach, gospodarka ciepłem w kopalniach, gospodarka powietrzem sprężonym;

– **Ochrona środowiska. Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych:** zanieczyszczenie i oczyszczanie gleby, gospodarka odpadami, klimat i hałas w środowisku naturalnym, gospodarka osadami, zagospodarowanie hałd i zapadlisk, usuwanie szkód górniczych, ochrona i zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego, zanieczyszczanie wody, ochrona wód i szaty roślinnej tj. oczyszczanie wody, uzdatnianie wody pitnej, oczyszczanie ścieków;

– **Przeróbka mechaniczna węgla:** jakość węgla, odsiarczanie węgla, zakłady przerobcze, klasyfikacja, przesiewanie, wzbogacanie w cieczach ciężkich, wzbogacanie w osadziarkach, flotacja, kruszenie i mielenie, brykietowanie, klarowanie wód płuczkowych, flokulacja, odwadnianie i suszenie, gospodarka wodno-mułowa, transport wewnątrz zakładu przerobczego, kompleksowa mechanizacja i automatyzacja procesów przerobczych;

– **Przetwórstwo węgla:** wartość opałowa węgla, uwęglenie, odsiarczanie spalin, zgazowanie węgla, otrzymywanie paliw ciekłych, inne metody wykorzystania węgla tj. spalanie w złożu fluidalnym, koksowanie, piroliza;

– **Inżynieria materiałowa:** materiały i ich właściwości, korozja i materiały antykorozyjne, konserwacja i remonty.

Forma wydawnicza – obecnie w bazie rejestrowane są artykuły z czasopism oraz referaty z materiałów konferencyjnych publikowanych w wydawnictwach ciągłych i zwartych. Od 2008 roku włączana jest również zawartość (rozdziały) poszczególnych tomów serii wydawniczej pod tytułem *Innowacyjne Techniki i Technologie Mechanizacyjne*.

Forma piśmiennicza – indeksowane są prace naukowe i popularnonaukowe. Poza tym w ISIS-PW znajdują się opisy bibliograficzne materiałów obecnie już nierejestrowanych, tj.:

– sprawozdań z podróży służbowych pracowników GIG do innych krajów w celach naukowo-badawczych (udział w badaniach, międzynarodowych konferencjach) – materiały za lata 1979-1992;

– literatury firmowej, tj. katalogów wyrobów firm, instrukcji obsługi, prospektów techniczno-informacyjnych, informacji ofertowych, informatorów - rejestracja w latach 1980-1994 (z wyłączeniem 1990 i 1992 r.);

– wydawnictw zwartych w wyborze, tj. monografii dziedzin, podręczników, skryptów uczelnianych, materiałów szkoleniowych, materiałów do wykładów, poradników (rejestrowano materiały syntetyczne i wyczerpujące ujęcie tematu);

– katalogów norm górniczych;

– norm rejestrowanych od 1979 do 1997 r. (z wyłączeniem lat: 1982-1985; 1990; 1992-1995);

– bibliografii górniczych.

Zasięg terytorialny ISIS-PW obejmuje wydawnictwa zwarte i ciągłe publikowane w Polsce i czasopisma wydawane w następujących krajach: Polska, Austria, Indie, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Niemcy, Republika Południowej Afryki, Wielka Brytania, Rosja. Artykuły z tych czasopism ukazują się w następujących językach: polskim, angielskim, niemieckim i rosyjskim. W bazie znajdują się materiały opublikowane również w innych językach, tj.:

– w języku francuskim (649 rekordów) – rejestracja do 1998 r.;

– w języku czeskim (391 rekordów), regularna rejestracja artykułów z czasopism do 1990 r., w późniejszych latach włączanie referatów z polskich materiałów konferencyjnych, opublikowanych w języku czeskim, ale z polskimi tytułami i streszczeniami;

– w języku słowackim (59 rekordów), rejestracja do 1988 r.;

– niewielka liczba publikacji w języku bułgarskim (11 rekordów), węgierskim (5 rekordów), rumuńskim (3 rekordy), serbskim (2 rekordy).

Rejestracja materiałów w ISIS-PW odbywa się na bieżąco. Gromadzenie materiału polega na przeglądaniu krajowej i zagranicznej produkcji wydawniczej. Przeglądane są:

- wybrane czasopisma wpływające do BN GIG w ramach prenumeraty, wymiany międzybibliotecznej i darów. Artykuły włączane są z 60 czasopism wydawanych w Polsce i 16 zagranicznych, w tym 17 tytułów znajduje się obecnie⁵ na Master Journal List (Thomson Reuters);

- wydawnictwa zwarte i ciągłe, które zawierają materiały z konferencji, napływające w ramach zakupów, wymiany międzybibliotecznej i darów.

W wyniku **selekcji merytorycznej** w ISIS-PW nie notuje się drobnych artykułów, bez trwałej wartości dla dziedziny oraz publikacji dotyczących górnictwa naftowego, górnictwa siarkowego i górnictwa solnego, z wyjątkiem materiałów odnoszących się w wyborze do zagadnień ochrony środowiska (ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki odpadami), zanieczyszczenia wód, powietrza i gleby. Prace z zakresu górnictwa rud rejestrowane są w odniesieniu m.in. do zagadnień zagrożenia łąpaniami czy inżynierii środowiska.

STRUKTURA REKORDU

Na zawartość rekordu w ISIS-PW składają się: opis bibliograficzny, streszczenie, symbol klasyfikacji tematyczno-dziedzinowej, deskryptory oraz dodatkowe elementy, tj.:

- numer „Przeglądu Dokumentacyjnego”, w którym opublikowano dany opis (np. 04/09);

- informacja wyjaśniająca źródło pochodzenia streszczenia, tj.: nazwisko i inicjał imienia osoby, która sporządziła streszczenie (rozwiązanie dotyczy artykułów opublikowanych w czasopismach zagranicznych) lub informacja o tym, czy streszczenia autora przejęto w całości (oznaczenie „Streszcz. aut.”) czy w części (oznaczenie „Ze streszcz.”);

- sygnatura czasopisma lub książki. W przypadku sygnatur czasopism rozwiązanie przyjęto w 2004 r. w celu ułatwienia dostępu do materiałów znajdujących się w zbiorach – czytelnicy, dla których został sporządzony wydruk z ISIS-PW nie są zobligowani do wyszukania sygnatur w katalogu czasopism⁶. Zapis sygnatury znacznie skrócił czas dostarczania materiałów użytkownikom;

- trzyliterowe oznaczenie języka publikacji (np. „ger” dla artykułu/referatu w języku niemieckim – zapis małymi literami);

- trzyliterowy kod kraju, w którym wydawane jest czasopismo (np. „USA” dla czasopisma wydawanego w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej – zapis wielkimi literami). W przypadku materiałów konferencyjnych kod kraju zawsze będzie jednakowy, tzn. „POL”, ponieważ w ISIS-PW rejestrowane są materiały wydane wyłącznie w Polsce;

⁵ Thomson Reuters Master Journal List. Journal Search. [online]. [dostęp 21.04.2009]. Dostępny w World Wide Web: <<http://science.thomsonreuters.com/cgi-bin/jrmlst/jloptions.cgi?PC=master>>.

⁶ Rozwiązanie dotyczy prac publikowanych od 2004 r.

– trzyliterowy akronim „GIG” (zapis wielkimi literami) dla biblioteki opracowującej artykuł/referat, który jest stałym elementem opisu; baza jest tworzona wyłącznie przez pracowników Biblioteki Naukowej GIG;

– trzyliterowy akronim „GIG” (zapis wielkimi literami) dla biblioteki dysponującej czasopiśmem lub wydawnictwem zwartym, którego opis bibliograficzny jest zarejestrowany w bazie – oznaczenie pozostaje niezmiennie, ponieważ indeksowane materiały pozostają w BN GIG;

– symbol Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej. Pole uzupełniane dla materiałów publikowanych w latach 1976-1986;

– numer kolejnej pozycji⁷.

JĘZYKI INFORMACYJNO-WYSZUKIWAWCZE

Do opracowania rzeczowego i wyszukiwania danych w bazie wykorzystuje się **język deskryptorowy i klasyfikację tematyczno-dziedzinową**. Słownikiem języka deskryptorowego w ISIS-PW jest jednojęzyczny *Tezaurus Górniczy*, wydany w 1972 r. w Branżowym Ośrodku Informacji Technicznej i Ekonomicznej w Głównym Instytucie Górnictwa w Katowicach (BOITE GIG). Został opracowany jako rezultat pierwszego etapu prac nad budową zautomatyzowanego systemu wyszukiwania informacji w górnictwie (ZSI-G) podjętych przez Ośrodek z początkiem 1971 r.⁸. Jest to słownik specjalistyczny, który zawierał początkowo 2800 jednostek leksykalnych, w tym 2300 deskryptorów i 500 askryptorów⁹. Składa się z 2 tomów zawierających wyłącznie część alfabetyczną z artykułami deskryptorowymi i askryptorami. Poniżej zamieszczono schemat artykułu deskryptorowego przyjętego w *Tezaurusie*, podano przykłady artykułów deskryptorowych i askryptorowych.

Ogólny schemat artykułu deskryptorowego przyjęty w *Tezaurusie Górniczym*

* Deskryptor tytułowy

ZAM. * Askryptory, wypisane w kolumnie w kolejności alfabetycznej

DN * Deskryptor nadrzędny

DP * Deskryptory podrzędne, wypisane w kolumnie w kolejności alfabetycznej

DA * Deskryptory asocjacyjne (kojarzeniowe), wypisane w kolumnie w kolejności alfabetycznej

Przykłady artykułów deskryptorowych

* WIERCENIE * UDAROWE

DN * WIERCENIE

DP * WIERCENIE OBROTOWO-UDAROWE

DA * MŁOTEK * WIERTNICZY * UDAROWY

* WIERCENIE * POSZUKIWAWCZE

⁷ Pole uzupełniane do 1991 r.

⁸ *Informator o działalności informacyjnej*, op. cit., s. 21.

⁹ Informacja zaczerpnięta z ręcznie sporządzonej notatki w *Tezaurusie Górniczym*.

* ŻERDŹ * WIERTNICZA
* ZAPŁON
ZAM. ZAPALENIE
DP * SAMOZAPŁON
DA * METAN
* PYŁ * WĘGLOWY
* DALMIERZ
ZAM. ODLEGŁOŚCIOMIERZ
DN * PRZYRZĄD * POMIAROWY
DA * POMIAR * ODLEGŁOŚCI

Przykłady artykułów askryptorowych

STAL STOPOWA
STOS
* STAL * SZLACHETNA
* STATYSTYCZNE * DANE
ZOB.
* DANE * STATYSTYCZNE

Tezaurus Górnicy, wykorzystywany w codziennej pracy indeksatora, uległ znacznemu zniszczeniu i stracił czytelność. Wynika to przede wszystkim z dużej ilości ręcznie sporządzonych notatek – na przestrzeni lat dodawano artykuły deskryptorowe, askryptory i uwagi wyjaśniające znaczenie terminów. Z tego powodu w 2004 roku przestał być używany w opracowaniu i wyszukiwaniu informacji. Do chwili obecnej nie opracowano nowego wydania.

Funkcję Tezaurusu przejął przygotowany w 2004 r. wydruk z ISIS-PW zawierający deskryptory w porządku alfabetycznym. Dopisano askryptory i najważniejsze relacje w bardzo ograniczonym zakresie, z uwagi na niewielką ilość miejsca. Tak przygotowany wykaz obecnie jest wykorzystywany do wyszukiwania informacji i opracowania rzeczowego oraz uzupełniany o nowe jednostki. Zbiór leksykalny języka deskryptorowego ISIS-PW jest systematycznie poszerzany. Słownictwo jest opracowywane na podstawie indeksowanych artykułów i referatów, leksykonów i wydawnictw encyklopedycznych oraz w konsultacji ze specjalistami w danej dziedzinie.

Należy również wspomnieć o dodatkowo sporządzonym w 1987 r. alfabetycznym wykazie deskryptorów, pt. *Tezaurus deskryptorów z zakresu górnictwa węgla kamiennego*, który według informacji zawartych na stronie tytułowej miał służyć do tworzenia indeksu wyszukiwawczego bazy. Praktyka wykorzystania tego wykazu nie jest dokładnie znana.

Drugi język informacyjno-wyszukiwawczy w ISIS-PW to klasyfikacja tematyczno-dziedzinowa. Sięga drugiego stopnia podziału i składa się obecnie z oznaczonych symbolami literowo-cyfrowymi 21 działów głównych, zawierających 133 poddziały. W indeksie ISIS-PW występuje większa liczba działów głównych i poddziałów klasyfikacji niż w wersji drukowanej. Dotyczy to jednego działu głównego i pięciu poddziałów oznaczonych następującymi symbolami: F10, I06, K00, K02, K05, M11. Z uwagi na brak zachowanej dokumentacji w zakresie

wprowadzanych zmian, ustalenie nazw tych działów i poddziałów jest niemożliwe. Brakuje również materiałów do nakreślenia historii rozwoju klasyfikacji – nie zachowały się jej poprzednie wersje, a źródła drukowane niewiele mówią na ten temat. Na podstawie informacji zawartych w *Informatorze o działalności informacyjnej w górnictwie* można przypuszczać, że genezy należy szukać w metodyce układu „Ekspresowego Biuletynu Informacyjnego”, miesięcznika publikowanego przez BOINTE GIG, w którym opisy bibliograficzne rejestrowanych dokumentów porządkowane były według 14 grup tematycznych (w ramach grup głównych występował dalszy podział na podgrupy). We wspomnianej publikacji¹⁰ zamieszczono oznaczenia i nazwy 13 grup, które można porównać z grupami tematycznymi, będącymi podstawą układu opisów bibliograficznych w „Przeglądzie Dokumentacyjnym” (zob. Załącznik nr 1).

WYSZUKIWANIE INFORMACJI W ISIS-PW

Wyszukiwanie danych w bazie ISIS-PW można przeprowadzić na dwa sposoby. Pierwszym jest **wyszukiwanie szybkie**, które polega na formułowaniu instrukcji wyszukiwawczej (IW) poprzez wybór terminów z indeksu ISIS-PW. Wyszukiwać można według następujących 8 kryteriów:

- autor¹¹,
- tytuły wydawnictwa ciągłego,
- deskryptory,
- klasyfikacja tematyczno-dziedzinowa,
- język publikacji,
- rok publikacji
- rodzaj dokumentu¹²,
- numery „Przeglądu Dokumentacyjnego”.

Po przejściu z indeksu do edycji pytania wybrane terminy należy połączyć operatorami Boole’a – domyślnie ustawiona jest suma logiczna. IW może zawierać maksymalnie 250 znaków.

Istnieje możliwość bezpośredniego przejścia do edycji pytania i sformułowania IW z pominięciem przeglądania indeksu, co wymaga jednak dokładnej znajomości terminów wyszukiwawczych i ich identyfikatorów. Identyfikatory (tzw. przedrostki) to znaki specjalne, które poprzedzają daną grupę terminów wyszukiwawczych, tj.:

- > dla nazw autorów,
- < dla tytułów wydawnictw ciągłych,
- : dla symboli klasyfikacji tematyczno-dziedzinowej,
- ' dla kodów języka publikacji,
- / dla roku, w którym artykuł/referat opublikowano,

¹⁰ *Informator o działalności informacyjnej*, op. cit., s. 16-17.

¹¹ Wyszukiwanie według nazwiska pierwszego autora.

¹² Wyszukiwanie według tego kryterium obejmuje materiały opublikowane w latach 1976-2004. Nie wszystkie materiały opublikowane w 2004 r. są oznaczone rodzajem dokumentu (dotyczy to 404 rekordów). Materiały za 2005 r. to 55 rekordów z oznaczeniem rodzaju dokumentu.

= dla rodzajów zarejestrowanych dokumentów,
! dla numerów „Przeglądu Dokumentacyjnego”.

Dla deskryptorów nie przewidziano identyfikatora. Poniżej zamieszczono przykłady zapytań informacyjnych:

– Artykuły na temat restrukturyzacji zatrudnienia w górnictwie węgla kamiennego, z wyłączeniem materiałów konferencyjnych. Instrukcja wyszukiwawcza: REORGANIZACJA\$ * ZATRUDNIENIE * (GÓRNICTWO WĘGLOWE + KOPALNIA WĘGLA KAMIENNEGO) ^ KONFERENCJA\$

– Publikacje Beaty B. Kłopotek dotyczące gospodarki odpadami, które ukazały się w miesięczniku „Przegląd Komunalny”. Instrukcja wyszukiwawcza:

>KŁOPOTEK B.B.\$ * GOSPODARKA ODPADAMI * <PRZ. KOMUNALNY\$

– Profilaktyka przeciwpożarowa w górnictwie. Materiały w języku polskim i angielskim, publikowane od 2000 roku do chwili obecnej (tj. 2009 r.), z wyłączeniem aspektu ratownictwa górniczego. Instrukcja wyszukiwawcza:

(ZAPOBIEGANIE POŻAROM + ZAPOBIEGANIE + POŻAR\$) * ('POL+'ENG) * /200\$ ^ (RATOWNICTWO GÓRNICZE).

Dane można wyszukiwać, korzystając również z drugiego sposobu – **wyszukiwania pełnotekstowego**. Metoda ta pozwala na przeszukiwanie dowolnych pól rekordów, również tych, których nie uwzględniono w indeksie ISIS-PW, tj.: numer czasopisma, tytuł oryginału, tytuł w języku polskim, kraj, sygnatura, wydawca. W praktyce jednak wykorzystywany jest wyłącznie pierwszy sposób, ponieważ podczas wyszukiwania pełnotekstowego przeglądane są wszystkie rekordy bazy, począwszy od pierwszego. W sytuacji tak dużego zbioru jest to rozwiązanie czasochłonne.

Wyniki wyszukiwania mogą być wyświetlane w dwóch formatach – pełnym i skróconym. Pierwszy obejmuje wszystkie elementy opisu bibliograficznego, numer rekordu, numer „Przeglądu Dokumentacyjnego”, symbol klasyfikacji tematyczno-dziedzinowej, streszczenie i deskryptory. Skrócony format zawiera: wybrane elementy opisu bibliograficznego (autor, tytuł w języku polskim i/lub tytuł w języku obcym, tytuł czasopisma i/lub tytuł konferencji, rok, numer czasopisma, tom), numer „Przeglądu Dokumentacyjnego”, symbol klasyfikacji tematyczno-dziedzinowej i deskryptory.

Rezultaty wyszukiwania udostępniane są odpłatnie w formie wydruku komputerowego, który zawiera uszeregowane alfabetycznie (według autora lub tytułu) opisy bibliograficzne wraz ze streszczeniami i deskryptorami.

PRZEGLĄD DOKUMENTACYJNY

„Przegląd Dokumentacyjny” (PD) stanowi kontynuację wydawnictw informacyjnych opracowywanych przez BOINTE GIG. Był to „Przegląd Dokumentacyjny Górnictwa”, który ukazywał się w latach 1949-1985 jako dodatek niesamoistny do miesięcznika „Przegląd Górniczy”. Obejmował ok. 50 analiz opracowanych na podstawie publikacji zagranicznych. Do każdego opisu bibliograficznego dołączano streszczenie publikacji i symbol UKD. W 1960 r. rozpoczęto wydawanie „Serwisu Informacyjnego” zawierającego tytuły artykułów w języku polskim i oryginalnym, publikowanych w gromadzonych w Bibliotece czasopismach.

Następnie wydawnictwo zastąpiono miesięcznikiem pt. „Ekspres Informacja” rejestrującym opisy bibliograficzne artykułów oraz dwumiesięcznikiem „Biuletyn Informacyjny” referującym treść wyselekcjonowanych publikacji. Od 1968 r. wydawano „Ekspresowy Biuletyn Informacyjny”. Miesięcznik rejestrował artykuły z czasopism, referaty z konferencji, katalogi i prospekty firm oraz sprawozdania z podróży służbowych. Każdy zeszyt poświęcony był zagadnieniom jednego problemu z zakresu górnictwa.

Miesięcznik „Przegląd Dokumentacyjny” ukazuje się od 1990 r. Wydawany jest na podstawie danych bibliograficznych wprowadzanych do ISIS-PW. Obecnie PD publikowany jest w stosunkowo niewielkim nakładzie i rozprowadzany wewnątrz GIG według rozdzielnika oraz na zewnątrz w ramach prenumeraty i wymiany międzybibliotecznej. W każdym numerze PD rejestrowanych jest około 160 pozycji, które obejmują opis bibliograficzny publikacji i jej streszczenie. Przyjęto następujące wzory opisów bibliograficznych rejestrowanych obecnie dokumentów:

– dla artykułów opublikowanych w wydawnictwie ciągłym:

oznaczenie odpowiedzialności dotyczące artykułu; Tytuł artykułu w oryginalnym języku publikacji; *Tytuł artykułu w języku polskim*; Tytuł /Skrót tytułu wydawnictwa ciągłego; **Rok**; Sygnatura; Tom; Numer; Lokalizacja artykułu; Opis fizyczny; Kod języka artykułu; Kod kraju, w którym ukazuje się wydawnictwo ciągłe; Instytucja, w której zaindeksowano artykuł; Dysponent publikacji;

– dla referatów opublikowanych w wydawnictwie ciągłym:

oznaczenie odpowiedzialności dotyczące referatu; Tytuł referatu w oryginalnym języku publikacji; *Tytuł referatu w języku polskim*; Tytuł i nazwa konferencji; Tytuł /Skrót tytułu wydawnictwa ciągłego; **Rok**; Sygnatura; Tom; Numer; Lokalizacja referatu; Opis fizyczny; Kod języka referatu; Kod kraju, w którym ukazuje się wydawnictwo ciągłe; Instytucja, w której zaindeksowano referat; Dysponent publikacji;

– dla referatów opublikowanych w materiałach konferencyjnych:

oznaczenie odpowiedzialności dotyczące referatu; Tytuł referatu w oryginalnym języku publikacji; *Tytuł artykułu w języku polskim*; **W**: Tytuł i nazwa konferencji; **Rok**; Miejsce wydania : Nazwa wydawcy; Sygnatura; Tom; Lokalizacja referatu; Opis fizyczny referatu; Kod języka referatu; Kod kraju, w którym opublikowano materiały konferencyjne; Instytucja, w której zaindeksowano referat; Dysponent publikacji.

Poniżej zamieszczono przykłady opisów bibliograficznych.

Artykuł w języku polskim opublikowany w czasopiśmie:

Brzychczy E.; *Budowa modeli ekonometrycznych wybranych parametrów techniczno-ekonomicznych kopalni węgla kamiennego*; Wiad. Gór.; **2007**; sygn. C-496; nr 11; s. 619-625; rys. 5; wyk. 1; tabl. 11; bibl. 5; pol; POL; oprac. GIG; dysp. GIG.

Artykuł w języku obcym opublikowany w czasopiśmie:

Grieg N.S.; *Workforce development and knowledge management in water utilities; Zarządzanie siłą roboczą i wiedzą w zakładach utylizacji wody*; J. Amer. Water Works Assos.; **2006**; sygn. C-249; t. 98; nr 9; s. 91-99; fot. 2; rys. 2; bibl. 14; eng; USA; oprac. GIG; dysp. GIG.

Referat opublikowany w czasopiśmie:

Kubaczka Cz., Pierchała J.; *Doświadczenia kopalni „Zofiówka” w utrzymywaniu chodników przyścianowych za frontem eksploatacji w jednostronnym otoczeniu zrobami*; Wybrane zagadnienia dotyczące stabilizacji wyrobisk podziemnych. Konferencja Naukowo-Szkoleniowa. Ustroń, 29-30 maja 2008 r.; Pr. Nauk. GIG. Górnictwo i Środowisko; **2008**; sygn. C-1050; nr III; s. 115-124; bibl. 6; pol; POL; oprac. GIG; dysp. GIG.

Referat opublikowany w materiałach konferencyjnych:

Lasek W.; *Kompleksowy recykling poprodukcyjnych odpadów skórzaných i wszelkich osadów ściekowych zawierających chrom(III) jako warunek rewitalizacji terenów ze skupiskami wytwórców skór wyprawy chromowej i przedsiębiorstw galwanizerskich na przykładzie Małopolski*; W: 2 Konferencja Regentif. Rewitalizacja miast poprzez regenerację terenów poprzemysłowych. Innowacja i dobra praktyka. Materiały z Konferencji, Kraków, 30 maja – 1 czerwca 2007; **2007**; Kraków : Politechnika Krakowska; sygn. II72262; s. 281-290; bibl.21; pol; POL; oprac. GIG; dysp. GIG.

Od numeru 9 z 2008 r. do „Przeglądu Dokumentacyjnego” dołączany jest wykaz indeksowanych w bieżącym numerze źródeł i ich skrótów. Układ PD jest układem systematycznym, opartym na klasyfikacji tematyczno-dziedzinowej. Działy główne (oznaczone dużą literą alfabetu) stanowią zarazem spis treści bieżącego numeru. W ramach poddziałów (symbole literowo-cyfrowe) opisy szeregowane są alfabetycznie według nazwisk autorów lub w przypadku braku autora według oryginalnego tytułu publikacji. W każdym miesięczniku stosuje się numerację ciągłą pozycji bibliograficznych, np. numer 01/08/16 oznacza szesnastą pozycję w PD nr 1 z 2008 r. Zeszyty z 5 ostatnich lat przechowywane są w Bibliotece GIG. Istnieje możliwość wydrukowania dowolnego numeru PD z bazy danych. Pierwszym wykazanym w ISIS-PW numerem tego wydawnictwa jest nr 4 z 1990 r.

* * *

Baza ISIS-PW jest przystosowana do pracy na pojedynczym stanowisku komputerowym znajdującym się w czytelni BN GIG. Najpilniejszą potrzebą jest udostępnienie bazy w systemie online. Obecnie podjęto w BN GIG prace w tym zakresie. W tym celu zostanie wykorzystany system CDS/ISIS dla Windows. Istotne jest również opracowanie nowego wydania tezaury. W pierwszej kolejności zostaną przygotowane dwa alfabetyczne spisy: wykaz deskryptorów z zaznaczeniem najważniejszych relacji i jako oddzielny spis – wykaz artykułów askryptorowych. Wykaz deskryptorów będzie automatycznie wygenerowany z bazy ISIS-PW. Lista askryptorów zostanie utworzona z wykorzystaniem edytora tekstu, z zamierzeniem systematycznego uzupełniania o nowe wyrażenia. Wskazana jest również analiza i rewizja klasyfikacji tematyczno-dziedzinowej. Niniejszy artykuł jest próbą zaprezentowania charakterystyki bazy ISIS-PW. Cenne uzupełnienie tematu może stanowić omówienie genezy i dziejów rozwoju bazy, losów wydawniczych publikacji towarzyszących ISIS-PW, czy rozwinięcie zagadnienia przyjętych kryteriów selekcji merytorycznej.

Załącznik nr 1

Wykaz 13 grup tematycznych, według których porządkowano opisy bibliograficzne w „Ekspresowym Biuletynie Informacyjnym” (*Informator o działalności informacyjnej...*, s. 16-17).

- A. Geologia. Geodezja Górnicza
- B. Udostępnianie złóż. Systemy eksploatacji
- C. Wiercenia. Urabianie. Ładowanie
- D. Mechanika górotworu. Obudowa. Szkody górnicze
- E. Transport podziemny
- F. Przewietrzanie. Gazy kopalniane. Pyły. Pożary
- G. Wody kopalniane. Odwadnianie
- H. Elektrotechnika. Energetyka kopalniana
- K. Automatyzacja. Łączność. Elektronika
- L. Ekonomika. Planowanie i organizacja przedsiębiorstw
- M. Bezpieczeństwo i Higiena Pracy. Ratownictwo
- N. Zagospodarowanie terenów górniczych
- O. Badania naukowe

Wykaz 21 grup tematycznych, według których opisy bibliograficzne porządkowane są w „Przeglądzie Dokumentacyjnym” (źródło: spisy treści „Przeglądu Dokumentacyjnego”).

- A. Zagadnienia ogólne górnictwa węglowego. Surowce energetyczne. Lasery
- B. Ekonomika i organizacja przemysłu węglowego. Restrukturyzacja górnictwa
- C. Bezpieczeństwo pracy i ochrona zdrowia. Zagrożenia w kopalniach. Ratownictwo górnicze
- D. Geologia złóż węglowych
- E. Projektowanie, budowa i modernizacja kopalń węgla
- F. Geodezja górnicza
- G. Roboty udostępniające i przygotowawcze. Obudowa szybów i wyrobisk górniczych
- H. Technika strzelnicza
- I. Mechanika górotworu. Zawały i tąpnięcia. Szkody górnicze
- J. Podziemne technologie wybierania węgla. Obudowa wyrobisk wybierkowych
- L. Podsadzanie wyrobisk
- M. Transport kopalniany
- N. Odwadnianie podziemnych kopalń węgla
- P. Przewietrzanie kopalń. Klimatyzacja. Odmetanowanie
- Q. Pożary w kopalni
- R. Sygnalizacja i łączność kopalniana
- S. Gospodarka energetyczna kopalń
- T. Ochrona środowiska. Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych. Wykorzystanie i składowanie odpadów
- U. Przeróbka mechaniczna węgla
- V. Przetwórstwo węgla
- W. Inżynieria materiałowa

Załącznik nr 2
ISIS-PW W LICZBACH

Tabela 1

Statystyka tematyki publikacji zarejestrowanych w ISIS-PW. Stan na 8 maja 2009 r.

Symbol i nazwa działu klasyfikacji	Liczba pozycji zarejestrowanych w ISIS-PW
A. Zagadnienia ogólne	4203
B. Ekonomia i organizacja przemysłu węglowego	1818
C. Bezpieczeństwo pracy i ochrona zdrowia. Zagrożenia w kopalniach. Ratownictwo górnicze	4658
D. Geologia złóż węglowych	1052
E. Projektowanie, budowa i modernizacja kopalń	498
F. Geodezja górnicza	285
G. Roboty udostępniające i przygotowawcze	3556
H. Technika strzelnicza	689
I. Mechanika górotworu	6739
J. Podziemne technologie wybierania węgla	4037
L. Podsadzanie wyrobisk	470
M. Transport kopalniany	2746
N. Odwadnianie podziemnych kopalń węgla	359
P. Przewietrzanie kopalń	3020
Q. Pożary w kopalni	1039
R. Sygnalizacja i łączność kopalniana	366
S. Gospodarka energetyczna kopalń	523
T. Ochrona środowiska. Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych	13307
U. Przeróbka mechaniczna węgla	3602
V. Przetwórstwo węgla	1664
W. Inżynieria materiałowa	517

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ISIS-PW.

Tabela 2

Wykorzystanie bazy ISIS-PW w latach 2001-2008

Rok	Liczba wszystkich zestawień	Liczba zestawień dla GIG	Liczba zestawień dla czytelników spoza GIG	Liczba pozycji wszystkich zestawień	Liczba pozycji zestawień dla GIG	Liczba pozycji zestawień dla czytelników spoza GIG
2001	172	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych	brak danych
2002	124	32	92	5018	1964	3054
2003	132	44	88	4785	2546	2239
2004	208	27	181	5787	762	5025
2005	204	61	143	5617	2367	3260
2006	205	48	157	6059	2347	3712
2007	129	42	87	4006	1819	2187
2008	214	71	143	3611	1679	1932

Źródło: Opracowanie własne.

Liczba zarejestrowanych w ISIS-PW opisów bibliograficznych materiałów opublikowanych w latach 1976-2006

Rok wydania publikacji	Liczba pozycji bibliograficznych zarejestrowanych w ISIS-PW
1976	3
1977	128
1978	498
1979	1161
1980	1829
1981	1576
1982	1219
1983	1243
1984	1123
1985	1445
1986	1191
1987	1337
1988	1180
1989	1371
1990	1447
1991	1243
1992	1514
1993	1523
1994	1897
1995	1966
1996	1981
1997	2119
1998	2239
1999	2638
2001	2493
2002	2403
2003	1816
2004	1851
2005	2065
2006	2150

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ISIS-PW.

Summary

The bibliographic and abstract database ISIS-PW concerning coal mining industry and environmental engineering is being developed by the Science Library of the Central Mining Institute in Katowice (1977-up till now). The article presents this database, with particular attention put on its scope, types of documents registered, information searching, information-retrieval languages, and the "Przegląd Dokumentacyjny" as a publication associated with this tool.